

Jedna tipologijska metoda proučavanja ruralnih društava

Marcel Jollivet

Eksteremna raznolikost francuskih sela, o čemu istraživači moraju voditi računa, normalno dovodi do traženja tipova:* u stvari nemoguće je ne razlikovati velika žitna polja i brdovita područja, industrijsku monokulturu i polikulturu samoodražanja, katoličke regije, »misionarske krajeve« itd. Zato je razumljiva ambicija da se u komparativni odnos stave različiti karakteri i mnogo drugih značajki seoskih društava, te da se tako uspostavi igra tipova, koji pojednostavljuju stvarnost, istovremeno respektirajući njene bitne osobnosti, a koja omogućava da se analizira i klasira svako od konkretnih ruralnih društava.

Klasificirati jedne objekte u odnosu na druge uobičajeni je cilj tipoloških istraživanja. Međutim, potrebno je precizirati metodu. Obično se polazi od jednog **kontinuum**a, definiranog na osnovi neke sociološke teorije, čiji su ekstremi — dva tipa krajnje konfrontirana. Zatim je na tom kontinuumu pomoću indikatora moguće smjestiti sadržaje proučavanog stanovništva. Primjer kako se to radi nalazimo u djelu Loomisa i Beeglea.¹ Oni se oslanjaju na suprotnost **Gesellschaft-Gemeinschaft** i daju »ruralnim socijalnim sistemima« (porodica, neformalne grupe, lokalne grupe, religiozne grupe itd.) u različitim regijama Sjedinjenih Država mjesto na tako definiranom **kontinuumu**.

U sociološkoj teoriji postoje i druge kategorije te vrste. Tako Durkheim suprotstavlja »mehaničku solidarnost« »organskoj solidarnosti«, Redfield »folk« i »urban«. Mnogi drugi autori govore o stupnju penetracije globalnog društva. Poznate su također dihotomije tipa »svjetovno društvo — religiozno društvo« ili »demokratsko društvo« — autoritativno društvo«, itd.

* Ovaj je prilog prvi dio članka autora objavljenog u specijalnom broju časopisa **Revue française de sociologie** polovinom 1965. godine pod naslovom **D'une méthode typologique pour l'étude des sociétés rurales** str. 31—41. Mi ga objavljujemo zato što raspravlja o metodološkom pristupu izučavanju ruralnih sredina koje u Francuskoj provodi grupa za ruralnu sociologiju H. Mendrasa, a može biti od interesa za naše istraživače socijalnih promjena u selu.

Autor i spomenuti časopis ljubazno su izišli u susret našoj želji i autorizirali objavljivanje ovog teksta.

¹ Loomis C. P. **The Nature of Rural Social Systems: a Typological Analysis**, *Rural Sociology* 15 (2), June 1950. pp. 154—174.

Nastojeći objasniti tipologijske procedure, P. Lazarsfeld je u jednom već davno objavljenom članku predložio da se sve te konstrukcije nazovu kvazi-tipovima. Prema njemu se atributi nekog subjekta koje je moguće upotrijebiti za jednu tipološku konstrukciju, u stvari mogu, zavisno od njihovih mjerljivih kvaliteta, podijeliti u tri različite kategorije.

1) Prije svega postoje **karakteristike** — atributi koje objekt posjeduje ili ne posjeduje.

2) Postoje drugi atributi koji omogućuju da se između objekata uspostavi komparativni odnos. Ta vrsta atributa omogućava klasiranje objekata prema određenom redu. P. Lazarsfeld je predlagao termin **serijskog atributa** koji nije kasnije prihvaćen. Radije se govori o ordinalnim varijablama.

3) Na kraju imamo kontinuirane varijable: kao na primjer rast.

Psihologija i društvene nauke nude brojne primjere **ordinalnih varijabli**: dobar primjer za to su Guttmanove skale stavova. Služeći se tim varijablama može se napraviti nekoliko operacija. Kada je određen broj individua poredan na jednoj dimenziji definiranoj prema ordinalnoj varijabli, moguće je tu dimenziju podijeliti na razrede (na primjer desetine), dakle smanjiti broj mogućih rangova na broj uzetih razreda; može se dalje, na osnovu dotične varijable, okarakterizirati svaki razred opisujući bilo kojeg pojedinca iz grupe koju taj razred sadržava. Tako se u određenom smislu označava kalibar razreda, a serija kalibara za sve postojeće razrede daje dobru priručnu ljestvicu za kasnije klasiranje pojedinaca. I obratno, može se početi od dva ekstremno suprotna slučaja i, pošto se definira dimenzija na kojoj su oni suprotstavljeni, opisati određen broj prelaznih slučajeva — tipova uzetih na arbitrarno izabranim mjestima na **kontinuumu**. Može se na kraju početi od određenog broja slučajeva, te koristeći se bilo kojom ordinalnom varijablom, koja se između njih pojavljuje u empirijskoj analizi, definirati dimenziju na kojoj su oni smješteni. Sve se te operacije s ordinalnim varijablama vrše pomoću slučajeva — tipova koje se uzimaju kao ilustracija svih stupnjeva kontinuirane ljestvice. Brojne tipologije u stvari su operacije te vrste. P. Lazarsfeld predlaže da se ti primjerni slučajevi nazivaju kvazi-tipovima, jer su oni zasnovani na samo jednoj dimenziji, samo jednom atributu. Suprotno tome istinski tip treba biti definiran kao posebna kombinacija mnogobrojnih primjera; on se obavezno nalazi u **prostoru atributa** s nekoliko dimenzija.

Treba dodati jedno značajno preciziranje. Naime, jedinstvena dimenzija može proizići iz redukcije većeg broja atributa. Prema definiciji, konstrukcija tipa vrši se kombinirajući nekoliko atributa. Ali broj atributa koji su definitivno sadržani u tipu može biti manji od broja početno uzetih u razmatranje: može se desiti da se dva atributa pojavljuju u tako visokoj korelaciji da ih treba ujediniti u samo jednu dimenziju, ili čak nekoliko kombinacija može biti sažeto, bilo da se one pojavljuju kao ekvivalenti, bilo da se to čini u skladu s ciljevima istraživanja. U svakom slučaju imamo **redukciju** broja atributa, a tako se može ići sve do jednog finalnog jednodimenzionalnog stanja: dimenzija tako postignuta opet je jedna ordinalna varijabla. Ona dakle može biti podvrgnuta gore definiranim operacijama i tipovi do kojih se dolazi tim putem u stvari mogu se smatrati kvazi-tipovima. Vidi se, dakle, da suprotno definiciji kvazi-tipa njegova deskripcija treba uključiti veliki broj karakteristika, pod uvjetom da sve sudjeluju u konstruiranju dimenzije koja proizlazi iz svih redukcija.

Takav je slučaj s tipologijom zasnovanom na jednom kontinuumu definiranom tipovima — polovima. Dimenzija Gemeinschaft-Gesellschaft definirana je ne samo s jednim atributom nego s više atributa. Oni se sažimlju zato što je dopušteno da svi variraju u ovisnosti jednih o drugima tako da ih se može, prema terminologiji P. Lazarsfelda, smatrati kao isto toliko indikatora jedne te iste sveobuhvatne dimenzije. Radi se, dakle, o seriji redukcija koje je moguće numerički okvalificirati zato što su one uglavnom arbitrarne, zasnovane na intuiciji, a ne na stvarnim statističkim promatranjima. Tako se nalazimo pred kvazi-tipovima kako ih definirao P. Lazarsfeld. Treba na kraju konstatirati da te vrste tipologija tendiraju uspostavljanju jednostavne dihotomije stvarnosti. Takvo istraživanje ruralnih društava ima vrlo različite perspektive. Ne radi se ovdje samo o tome da se odlučujemo u prilog bilo koje teorije i da je onda koristimo kao priručnu osnovu u cilju svrstavanja naših ruralnih društava; cilj je, nasuprot, da se istraže posebne dimenzije tako da se kod njihovog kombiniranja vodi računa o njihovoj raznorodnosti.

To ne znači da se opredijeljujemo za apsolutni empirizam, očekujući od slijepe analize podataka nekakvo otkrivanje tih dimenzija i modaliteta kako one tvore tipove. U stvari, ovdje se postavlja pitanje izbora signifikantnih aspekata društvene stvarnosti. Poznat je na to odgovor Maxa Webera: za njega, istraživač u društvenim naukama nema drugog izlaza nego da prihvati posebno stanovište na osnovu kojega zatim mora razlikovati bitno od nebitnoga. U stvari, objašnjava on, »mi ne možemo uz pomoć istraživanja otkriti što za nas ima smisla bez ideje vodilje proizašle iz empirijskih podataka. I obratno, određujući što je za nas signifikantno postavljamo nešto kao objekt istraživanja« (str. 217). Iz tih premisa proizlazi slijedeća definicija idealnog tipa: »idealni tip je konstruiran parcijalnim naglašavanjem jednog ili više stanovišta i sintezom velikog broja posebnih konkretnih fenomena različitih i difuznih, više ili manje prisutnih i katkada odsutnih iz realnosti, a koji su aranžirani u zavisnosti od posebno naglašenih stanovišta u jednoj koherentnoj intelektualnoj konstrukciji« (str. 235).² Ta pozicija objašnjava i ističe praktičnu, operativnu potrebu da se definira smisao tipologije koju mi želimo napraviti.

Ovdje se vidi prva korisnost tipa. Bez da sam po sebi bude hipoteza, tip pomaže konstrukciju hipoteza i ako nije deskripcija stvarnosti, on treba da bude dobro definirana izražajna sredstva da bi se moglo prići jednoj takvoj deskripciji. Tip je na prvom mjestu vodič za analizu i za deskripciju studiranog fenomena. Konkretno, on prije svega omogućava da se definiraju dimenzije prostora atributa. Za istraživača one (te dimenzije — primj. V. P.) izražavaju signifikantne aspekte studiranih fenomena: odlučuje se da li u stvarnosti postaviti i istražiti jedno ili drugo pitanje ovisno o tome kojim se problemom zanimamo. Može se zamisliti da se u toj istoj stvarnosti postavi i istražuje dosta drugih pitanja u funkciji od drugih različitih interesa. Ukratko, ne može se naći bolja ilustracija weberovskoj ideji o neophodnosti početne tačke gledišta do načina kako tipolozi biraju dimenzije njihovog prostora atributa. Međutim, bilo bi pogrešno vjerovati da ideja istraživanja ima ulogu samo u momentu postavljanja problema. Suprotno tome, P. Lazarsfeld daje nekoliko primjera gdje su redukcije izvršene u ovisnosti o cilju istraživanja; on isto tako definira redukciju koja se predviđa (radna reduk-

² Weber, M. *Soziologie — Weltgeschichtliche Analysen Politik*. Stuttgart, Alfred Kröner Verlag 1956.

cija), kao ona kada su određene grupe kombinacija svedene samo u jedan razred **ovisno o cilju istraživanja**: počevši od istih empirijskih podataka, ali s različitim ciljevima, redukcije mogu biti različite. To je dakle cijela procedura tipologijske konstrukcije vezane za ideju početnog istraživanja.

Pri istraživanju francuskih ruralnih društava potrebno je, dakle, da se, razvijajući početno usvojeno stanovište, utvrdi zajednička problematika i da se, polazeći od toga, definiraju karakteristike koje će odražavati interes za željenu tipologijsku deskripciju. Zatim će se jednostavno vršiti redukcije prema mogućnostima i potrebama raspoloživog materijala i u zavisnosti o cilju da se postigne određeni broj takvih tipova tako da svaki od kantona, koji su, vidjet ćemo dalje, bili izabrani kao jedinice analize, može biti sveden na jedan ili nekoliko tipova s približnošću koja ne prelazi jednu razumnu granicu. Broj konačno zadržanih tipova bit će u relaciji s vrijednošću te granice: što će ona biti striktnija, to će njihov broj biti veći. Potrebno je dakle naglasiti da su tipovi, daleko od toga da predstavljaju čvrstu konzistentnost objekata koji konkretno egzistiraju i nalaze se u stvarnosti. Oni su konstrukcije koje trebaju rezultirati iz mnogih operativnih odluka i reflektiraju samo praktično raščlanjivanje stvarnosti. Trebalo bi prije svega razvrstati sve kantone u razrede ekvivalencije od kojih je svaki definiran s jednim tipom i s marginom varijacije u odnosu na tip.

Drukčije rečeno, daleko smo od traženja jedinstvenog **kontinuum**a na kojem bi sva društva zauzela određeni rang. Potrebno je, nasuprot tome, staviti naglasak na to da svako od njih ima specifičnost, nesvodivu na strukturu zajedničkog poretka. U suštini se ovdje radi o jednom interkulturalnom istraživanju baš kao da svako društvo konstituira jedan potpuno poseban društveno-kulturni problem. Istina, potrebno je voditi računa o činjenici da ta mala lokalna društva čine dio jednog te istog globalnog društva i podvrgnuta su istim kulturnim utjecajima, istim ekonomskim, socijalnim i političkim promjenama. Mi ovdje tražimo signifikantne razlike između **ruralnih društava**. Hipoteza je da njihov poseban karakter utječe ne samo na različite sisteme evolucije u procesu promjena za koje se pretpostavlja da su jedinstvene, nego su također različite forme tih promjena. Ideju o uniformnom mijenjanju pod utjecajem globalnog društva treba dakle nijansirati ne samo idejom o stupnju evolucije, nego i mnogobrojnim formama promjena. Objekt naše tipologije su te različite forme promjena koje su u vezi s posebnim sociološkim karakteristikama različitih ruralnih društava. Takvo gledanje na tipologiju dovodi do naglašavanja kvalitativnog diskontinuiteta među raznim tipovima do te mjere da se, makar provizorno, čak i negira ideja jednog kontinuum na koji bi se svi mogli smjestiti. Multidimenzionalni aspekt tipa je tako, makar u prvo vrijeme, istaknut.

Metodologija idealnog tipa je, prema Maxu Weberu, neophodna naukama o kulturi zato što one analiziraju historijske, dakle jedinstvene fenomene. Čak za pretpostavku da se u cilju promatranja odnosa u društvenoj stvarnosti uspjelo stvoriti sistem zakona i faktora za njega je u drugoj etapi istraživanja još potrebno analizirati posebnu konfiguraciju koju ti zakoni i faktori daju bilo kojem historijskom fenomenu u okviru kojeg su sjeđinjani. Trebalo bi se pitati kako ti zakoni i faktori djeluju jedni na druge — tako da iz toga rezultira poseban fenomen promatran u svojoj individualnosti i zašto taj fenomen ima te a ne neke druge značajke. U tom kontekstu za objašnjenje

posebnoga, jedinstvenoga, nedovoljno je poznavanje opće uzročnosti. Dakle, ne treba nastojati da se stvari svedu na nekoliko slučajeva opće vrijednosti, nego upravo obrnuto — treba ih studirati u njihovom posebnom kontekstu i objašnjavati s tim kontekstom. To je ono što tip dopušta zahvaljujući svom sintetskom aspektu i dijahroničnoj konfiguraciji. I bez ispitivanja distinkcije koju je učinio Max Weber između nauka o prirodi i nauka o kulturi, mi smo za objašnjenje u ruralnoj sociologiji obavezni istaknuti korisnost tako zamišljenog tipologijskog poduhvata. U stvari, H. Mendras objašnjava da se nikada nije uspjela uspostaviti opća veza između političkih ili religioznih te društveno-ekonomskih karakteristika francuskog seljaštva. Stvarne su situacije, ujedinjene pod istim nazivom (npr. zakupnici, poljoprivredni radnici) krajnje heterogene. Bez sumnje, posebna se ponašanja u određenim slučajevima, također, mogu objasniti s drugim varijablama koje su izvan socijalno-profesionalnih kategorija. Može se normalno očekivati da za ponašanje odlučujuća diferenciranja variraju prema tipu društva. Ovdje je tipologija korisna utoliko što, postavljajući »socijalni sistem« ili »socijalnu strukturu« u pročišćenoj, šematskoj formi, omogućava da se bilo koji društveni fenomen smjesti u odnosu na ostale društvene fenomene koji s njima imaju neku vezu u datom društvenom totalitetu. Dakle, da pruži sociološku eksplikaciju. Prema tome, u određenoj mjeri tip postaje šema-vodič za raznorodnu analizu. Međutim, u cilju da se u određenom društvu ustanove najvažnija diferenciranja potrebno je razmatrati sva moguća diferenciranja i ispitati koja od njih imaju eksplikativnu vrijednost za to društvo. Na taj se način naglasak stavlja na globalni karakter predviđene tipologije. Ako se, dakle, namjerava objasniti posebne socijalne fenomene kao glasanje, vršenje religioznih obreda, kriminal, eksodus, promjene itd. u raznolikosti u kojoj se oni pojavljuju prema regijama — potrebno je ostvariti tipove globalne socijalne organizacije francuskih ruralnih društava.

Nastojanje da se dobiju eksplikativni tipovi ima značajne reperkusije na metodu. To nas opet vraća definiciji **idealnog tipa**. Međutim, tvrdi se da su u toj definiciji odnosi između sjedinjenih elemenata u tipološkoj konstrukciji determinirani isključivo polaznom tačkom gledišta. Tip nije deskripcija stvarnosti, naprotiv, on se u čistom i savršenom stanju ne može naći nigdje u stvarnosti. On isto tako nije ni prosječna deskripcija stvarnosti, budući da za cilj ima upravo to da učini razumljivim jedinstvenost studiranog kulturnog fenomena. Pravila njegove konstrukcije su u stvari čisto logicistička,³ naročito nekontradiktornost i objektivna mogućnost. Odnos tipa prema empirijskim podacima ogleda se samo u činjenici da se tamo gdje su otkriveni slični odnosi koje predviđa tip ili se čini da u određenoj mjeri postoje, mogu izvući karakteristične crte i da ih se može objasniti na osnovu idealnog tipa.

Ovaj kontekst dovodi do suprotstavljanja konstruiranih i izvučenih tipova, čini se ipak da u konstrukciji tipa rezoniranje i empirijsku opservaciju treba elastično sjединiti, dopuniti, uskladiti, respektirajući pravila nekontradikcije i objektivne mogućnosti. P. Lazarsfeld ne oklijeva da eliminira kombinacije koje mu se čine terminološki kontradiktorne. U jednom primjeru kojeg ispituje, on kombinira karakteristične načine autoritativnosti roditelja: praksu tjelesnog kažnjavanja i intervenciju u aktivnosti djece, pa kao kon-

³ Termin idealnog može dovesti u zabunu. Max Weber tačno precizira da idealni tip ne treba pobrkati sa deskripcijom onoga što treba biti, uostalom on nastoji razlikovati polaznu tačku gledišta od svake etičke norme. On podvlači da je sve ono što je idealno u tom tipu to u strogo logičkom smislu te riječi.

tradiktoran odbacuje slučaj da istovremeno postoji tjelesno kažnjavanje i neintervencija u aktivnosti djece. Izvjesne redukcije koje on primjerice daje bez ikakve su osnove u činjeničnom stanju. Na kraju on ide tako daleko da koristi samu činjenicu da dimenzije omogućavaju kombinaciju za konstruiranje tipa, zašto ne daje nikakav konkretan primjer, koji bi istovremeno bio karakteristika te kombinacije. Druge redukcije su, nasuprot tome, dokumentirane sirovim statističkim frekvencijama, neke opet korelacijama (naročito sve funkcionalne redukcije koje smo spominjali).

Planirano je, također, da se predviđene operacije o atributima u najvećoj mogućoj mjeri zamijene s procedurom funkcionalne redukcije.

U stvari, nema kontradikcije između tvrdnje da tip nije deskripcija realnosti i korištenja opservacije za konstrukciju tipa. Naravno, pod uvjetom da se korektno koriste i opservacija i rezoniranje. Svaka relacija koju između dva fenomena otkriva statistički test, zadržana **a priori** kao tipična, prihvatljiva je u konstrukciji tipa ako je objektivno moguća. Drukčije i ne može biti — to što je u stvarnosti prisutno i logički je moguće. Lišiti se te relacije u izradi tipa bilo bi njegovo osiromašenje zato što bi se na taj način eliminirao jedan dio mogućeg. I suprotno, u svakom slučaju trebalo bi svaku logički zamišljenu relaciju sačuvati kao tipologijski elemenat; makar da opservacija ne potvrđuje statističko postojanje te relacije u ljudskoj skupini u kojoj se vrši istraživanje, ona ostaje moguća. Greška bi upravo bila zaključiti da odsustvo određene statističke relacije znači da ona nema smisla za razumijevanje studiranog fenomena i konstruirati tip isključivo polazeći od promatranih relacija. Međutim, jedna potpuno tipična relacija ne mora se empirijski javljati, uvjeti njenog pojavljivanja ne postoje ili više ne postoje. Sveđena na tu proceduru registriranja empirijskih podataka, tipologija ne bi bila ništa drugo do komodno sredstvo višedimenzionalne klasifikacije i prestala bi biti aktivni instrument istraživanja. U svojoj završnoj formi tip, dakle, treba biti jedna logična konstrukcija propozicija koje su, bilo one empirijski zapažene ili postavljene **a priori**, neophodne za karakteriziranje izučavanog fenomena suglasno polaznom stanovištu. Treba naglasiti da se ta koncepcija tipa nikako ne poistovjećuje s onim što su izvjesni autori nazvali »izvučeni« ili »empirijski« tip koji se derivira prvenstveno iz konkretnih promatranih podataka i koji je zasnovan na prosječnoj tendenciji, dakle na zajedničkim karakteristikama koje se pojavljuju.⁴ Nasuprot tome, ovdje konkretni podaci imaju komplementarnu ulogu, a eventualno i ulogu simplifikatora ili korektiva u konstrukciji koja prije svega polazi iz ideje istraživanja i njenih logičnih implikacija, bilo da su one (logične implikacije — pr. V. P.) sugerirane opservacijama ili izvedene iz principijelne pozicije, bilo da su u velikom broju potvrđene opservacijama ili ne.

Budući da nikada nije potpuno realiziran u stvarnosti idealni tip se može koristiti kao koncept — limit s kojim treba upoređivati realnu situaciju: preostaje dakle utvrditi na koji se tip može referirati neko ruralno društvo. Posredstvom korištenih tipova kao priručnih okvira, ruralna se društva prema tome mogu međusobno uspoređivati.

Tipologijski se pothvat na kraju pokazuje kao bitan za uporedno istraživanje: tako se izvlače signifikantni elementi za komparaciju, daje se odre-

⁴ Vidjeti poznata djela J. C. Mekinneya i R. F. Wincha. (U prilogu autor navodi četiri bibliografske jedinice onih autora koji su pisali o tipološkim konstrukcijama, koje mi ovdje ne citiramo — primj. V. P.).

đeni smisao razumljivoj zajedničkoj konstrukciji, vodi se računa o komparativnim objektima zato što su oni analizirani prema istim dimenzijama — spomenutim prostorom atributa. Na kraju tipologija dozvoljava njihovo uspoređivanje. Dakle, u zavisnosti od korištenih tipova kao pomoćnog okvira, repektira se njihova posebnost.

Prema prihvaćenom pristupu, vidi se, da se ne radi o nastojanju da se izvuku tipovi koji imaju opću vrijednost, kao Gesellschaft — Gemeinschaft. Izučavana ruralna društva su historijske tvorevine. Ona imaju svoju vlastitu historiju koja interferira s historijom društva koje ih okružuje. Zatim ona implicira stvarnost koju opisuje sociolog kada istražuje, te situaciju kreiranu tim kontaktom (prošlosti i sadašnjosti — prim. V. P.). Pošavši od posebnih situacija u francuskim selima sredinom XX vijeka pokušavaju se naći njihove karakteristične dimenzije i stvoriti jedna tipologija. Radi se dakle o historijskim tipovima.

Nakon tako utvrđenih ciljeva potrebno je sada definirati cjelinu analize. Problem je u tome da se ne može **a priori** odrediti karakteristični prostorni okvir jednog ruralnog društva; štaviše može se smatrati da taj okvir varira prema tipu društva, odnosno da je on upravo tipičan za neko društvo. Treba dakle početi od jednog provizornog i operativnog okvira istraživanja. Aktuelna statistička sistematizacija zahtijeva da se u svakom slučaju kao polazna tačka usvoji administrativna podjela. Može se oklijevati između komune i kantona. Izbor komune se pokazuje kao dobar ako se ima na umu da su one dugo vremena bile župe pa tako predstavljaju izvjesno sociološko jedinstvo, što se obično podrazumijeva kada se govori o »seoskim društvima«. Međutim, to je samo hipoteza koju često može prevazići demografska, ekonomska i socijalna evolucija. Isto tako postoje argumenti u prilog kantona. Zbog još uvijek malih dimenzija, on ostaje primjeren tradicionalnom ruralnom životu za kojeg je on vrlo često također stari okvir. Radi istog razloga, rizici heterogenosti ruralne prirodne i društvene sredine ovdje su ograničeni i može se činiti razumna hipoteza prema kojoj se dvije susjedne komune manje razlikuju od udaljenih komuna. Dakle uzimajući kao jedinicu analize kanton, vrši se redukcija koja se često odnosi na moguće detalje ili minimalne varijacije unutar jednog istog tipa. Osobito zato što je kantona samo nekoliko hiljada (2.647 kantona se kvalificira kao seoske), a o njima postoje i kompletnije statistike, pa to omogućava realizaciju **sociološkog Atlasa ruralne Francuske**,⁵ prvog cilja poduhvata. Zbog svega toga izabran je kanton. Ipak se potrebno podsjetiti na operativni karakter tog izbora i redukcije koju on implicira, tako da bi ga poslije stavili pod znak pitanja. U međuvremenu radi se dakle o jednoj tipologiji kantona.

Međutim, signifikantnost postojećih statistika nije uvijek očigledna. Staviše, one su daleko od toga da na zadovoljavajući način odgovore na pitanja koja se postavljaju pred sociologa. Neophodno ih je dakle prevazići bilo da ih se intepretira, bilo da se kreiraju nove indicije koje bi imale svoj smisao u općoj problematici. U tom cilju napravljeno je nekoliko monografija kojima je svrha osvijetljavanje nekoliko tipova ruralnih društava. Važnost analitičkog rada predviđenog u tim monografijama isključivala je mogućnost da se on obavlja na nivou kantona pa su komuna, odnosno selo, uzeti kao početni okvir, realni prostor u kojem se nalazi dotično ruralno društvo. Taj

⁵ Vidjeti članak N. Eiznera i M. Christin str. 55 (članak je objavljen u istom broju *Revue française de sociologie* — prim. V. P.).

pristup je interesantan zato što stavlja u pitanje kantonalnu hipotezu usvojenu pri izradi Atlasa. Međutim, jedinica analize privremeno je definirana budući da nju treba otkriti u toku istraživanja.

Tako je tipologijska procedura pokrenuta dva puta, i to u vrlo različitim uvjetima. U prvom pristupu radi se o tome da se za konfekcioniranje Atlasa upotrebi postojeći statistički materijal; u drugom tipovi trebaju biti konfrontirani sa studijama pojedinih slučajeva obavljenim prema usvojenom metodi. Međutim, oba pristupa se oslanjaju na istu problematiku.

(Preveo Vlado Puljiz)

Summary

ONE TYPOLOGICAL METHOD OF STUDYING RURAL SOCIETIES

This text represents the first part of the article published in the »Revue française de sociologie«, special issue in 1965. It considers different typological classification of rural societies. Usually one starts from the continuum which extremes are the two confronted types. In literature there are numerous examples of such dichotomies. But the typological method established on the principle of continuum leads to the greater simplification of reality and does not care for the varieties which characterise rural communities. The aim of typology presented by the author is just in the discovery of peculiar dimensions that show differences among rural societies. Without being hypothesis per se, the type helps the construction of hypothesis, it is a scheme, guide for the analysis and the description of the studied phenomenon. This approach rejects the idea of searching a unique continuum at which all societies could be placed. It is necessary to emphasize that every one of them has peculiarities incompatible with the common order. As a matter of fact one tries to find out in this way significant differences among rural societies. For the construction of such explicative types one uses the rules of the logical construction and observation in the context of the particular rural societies which have their history, in which changes take place under the influence of the global society but with different intensity and forms.

As units of analysis in France cantons have been selected. There is the most complete statistics about them. This enabled the elaboration of the Atlas of rural France. Several monographs on communes have questioned the cantonal hypothesis, so that the typological procedure was twice initiated in different circumstances.

Резюме:

ОДИН ИЗ ТИПОЛОГИЧЕСКИХ МЕТОДОВ ИЗУЧЕНИЯ СЕЛЬСКИХ ОБЩЕСТВ

Этот текст первая часть статьи которую автор под тем же названием объяснил в журнале »Revue française de sociologie« в специальном номере из 1965. года. Говорится о разных методах типологического распределения сельского общества. Обычно, начинается с »континуума« у которого два крайние типа в сопоставлении. В литературе существуют многочисленные примеры таких типологических дихотомий. Между тем, типологический метод основан на принципе »континуума« ведет к большому упрощению действительности и не считается с разновидностями которые являются в сельских средах. Целью типологии за которую автор заступает является как раз открытие особых димензий указывающие на разновидность сельского общества. Без того что бы сам собой являлся гипотезой, тип помогает самой конструкции гипотезы, он является схемой — указателем для анализа и описания исследуемого феномена. При этом отбрасывается идея о поиске единственного »континуума« на котором можно было бы устроить вся общества. Надо подчеркнуть что у каждого из них свои особенности которые

ни в коем случае не сводятся к общему порядку. Таким способом изыскиваются значительные различия существующие между сельскими обществами. Для конструкции таких пояснительных типов пользуются правилами логической конструкции и наблюдения (обсервации) и то в контексте отдельных сельских обществ у которых своя история и в которых происходят перемены под влиянием глобального общества, но с отличающимися силами и видами.

Единицей анализа во Франции считается кантон. О нем водятся самые комплектные статистики. При их помощи выработан социологический Атлас руральной Франции. Несколько монографий о коммунах поднимают вопрос о кантональной гипотезе так что типологическая процедура является вторично в различных условиях.